

مفاهیم پیشرفته اقتصاد عمومی ۲ برای دانشجویان مهندسی صنایع

فهرست مطالب

۱. شکست بازار پیشرفته و سیاست‌های اصلاحی
۲. تحلیل هزینه-فایده در پروژه‌های عمومی
۳. مالیات‌های پیگوین و یارانه‌های هدفمند
۴. اقتصاد محیط‌زیست و صنعت
۵. فدرالیسم مالی و مدیریت غیرمتمرکز
۶. عدالت اجتماعی و برنامه‌های رفاهی
۷. نظریه انتخاب عمومی و تأثیرات سیاسی
۸. اقتصاد بین‌الملل و سیاست‌های عمومی
۹. فناوری و تحولات نوین در اقتصاد عمومی
۱۰. مطالعه موردی: برخی سیاست‌های صنعتی

مدرس: دکتر فرشاد صادقیان یکتا

۱. شکست بازار پیشرفته و سیاست‌های اصلاحی

شکست بازار زمانی رخ می‌دهد که مکانیسم بازار نتواند به تخصیص بهینه منابع دست یابد.

مثال صنعتی:

یک کارخانه تولید فولاد که آلودگی آب ایجاد می‌کند، هزینه‌های اجتماعی (سلامتی مردم) را به جامعه تحمیل می‌کند.

سیاست‌های اصلاحی:

مالیات پیگوین: مالیات بر آلودگی معادل هزینه اجتماعی آن مثال: ۱۰۰۰ تومان به ازای هر تن CO_2
قوانین استاندارد: الزام نصب فیلترهای تصفیه آب.

۲. تحلیل هزینه-فایده در پروژه‌های عمومی

مراحل تحلیل:

۱. شناسایی هزینه‌ها (ساختاری، عملیاتی).

۲. برآورد فایده‌ها (کاهش زمان حملونقل، افزایش اشتغال).

۳. تنزیل جریان‌های نقدی به ارزش فعلی.

مثال:

پروژه احداث خط مترو بین دو شهر صنعتی:

هزینه: ۲۰۰۰ میلیارد تومان (ساخت، تجهیزات).

فایده: صرفه‌جویی سالانه ۵۰۰ میلیارد تومان در هزینه سوخت و زمان.

نرخ تنزیل: ۱۰٪.

شاخص سودآوری (PI): اگر $PI > 1$ ، پروژه توجیه دارد.

۳. مالیات‌های پیگوین و یارانه‌های هدفمند

مالیات پیگوین:

مالیات بر فعالیت‌های دارای اثر جانبی منفی.

مثال: مالیات بر انتشار گازهای گلخانه‌ای برای صنایع سیمان.

یارانه هدفمند: پرداخت به فعالیت‌های دارای اثر جانبی مثبت.

مثال: یارانه ۳۰٪ برای صنایعی که از انرژی خورشیدی استفاده می‌کنند.

۴. اقتصاد محیط‌زیست و صنعت

ابزارهای سیاستی:

تجارت مجوزهای آلودگی: (Cap-and-Trade)

دولت سقف مجاز آلودگی تعیین می‌کند و شرکت‌ها می‌توانند مجوزها را خرید و فروش کنند.

مثال: یک کارخانه فولاد که آلودگی کمتری تولید می‌کند، مجوزهای مازاد خود را به قیمت ۵۰۰ میلیون تومان می‌فروشد.

مالیات کربن: تعیین قیمت برای هر تن کربن منتشرشده.

۵. فدرالیسم مالی و مدیریت غیرمتمرکز

تعریف:

توزیع وظایف مالی بین دولت مرکزی و محلی.

مزایا برای صنعت:

شهرداری‌ها می‌توانند پروژه‌های محلی (مثل اتصال جاده‌های صنعتی) را بهتر مدیریت کنند.

مثال: اختصاص ۲۰٪ از مالیات بر درآمد شهرداری تهران به توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل صنعتی.

۶. عدالت اجتماعی و برنامه‌های رفاهی

شاخص‌های نابرابری:

ضریب جینی: ۰ (برابری کامل) تا ۱ (نابرابری کامل).

سیاست‌ها:

مالیات تصاعدی: نرخ مالیات با افزایش درآمد.

یارانه نقدی: پرداخت مستقیم به خانوارهای کم‌درآمد.

مثال: در ایران، یارانه نقدی ماهانه ۴۵۰ هزار تومان به هر فرد برای کاهش فقر.

۷. نظریه انتخاب عمومی و تأثیرات سیاسی

تعریف:

مطالعه نحوه تصمیم‌گیری سیاسی بر اقتصاد.

مفاهیم کلیدی:

رانت‌جویی: تلاش شرکت‌ها برای دریافت امتیازات ویژه از دولت (مثال: انحصار در واردات کالا).

لابی‌گری: تأثیرگذاری صنایع بر قوانین (مثال: لابی صنعت خودرو برای کاهش تعرفه قطعات).

۸. اقتصاد بین‌الملل و سیاست‌های عمومی

چالش‌ها:

رقابت مالیاتی: کشورها برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی نرخ مالیات را کاهش می‌دهند.

کالاهای عمومی جهانی: مقابله با تغییرات اقلیمی نیازمند همکاری بین‌المللی است.

مثال:

توافق پاریس برای کاهش انتشار کربن: کشورها متعهد شدند انتشار خود را تا ۲۰۳۰، ۳۰٪ کاهش دهند.

۹. فناوری و تحولات نوین در اقتصاد عمومی

روندها:

مالیات بر اقتصاد دیجیتال: چگونه درآمد شرکت‌هایی مانند آمازون را مالیات بگیریم؟
اتوماسیون و مالیات بر ربات‌ها: آیا جایگزینی نیروی کار با ربات باید مشمول مالیات شود؟
مثال:

اتحادیه اروپا پیشنهاد داده است ۳٪ از درآمد شرکت‌های فناوری به عنوان مالیات دیجیتال دریافت شود.

۱۰. مطالعه موردی: برخی سیاست‌های صنعتی

سیاست خودروی ملی:

حمایت از تولید داخلی خودرو با تعرفه‌های بالا بر واردات.

نتیجه: کاهش کیفیت خودروها به دلیل عدم رقابت.

سیاست انرژی:

یارانه سنگین به حامل‌های انرژی باعث افزایش مصرف و آلودگی شده است.

مهندسان صنایع باید تأثیر سیاست‌هایی مانند مالیات، یارانه، و قوانین زیست‌محیطی بر هزینه‌های تولید و بهره‌وری را درک کنند.

منابع:

کتاب «اقتصاد محیط‌زیست و منابع طبیعی» نوشته تام تیتنبرگ.

مقاله «نقش فناوری در اقتصاد عمومی» از مجله Harvard Business Review.